

Asia Tekijänoikeus karttaan

Hakija X

Annettu 14.5.2014

Tiivistelmä

Kartta ja sen kirjalliset tai piirroselementit eivät olleet siinä määrin omaperäisiä, että ne olisivat ylittäneet teostasoon. Tekijänoikeuslaki ei estänyt karttapiirustuksen hyödyntämistä kirjassa. Karttapiirustuksen laatijan nimeä ei tarvinnut mainita kartan yhteydessä.

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa siitä, ylittääkö hänen piirtämänsä kartta teoskynnyksen eli onko kartta tekijänoikeudella suojattu.

Hakijan mukaan hänen piirtämänsä kartta on alun perin tehty yksityishenkilö MA:n väitöskirjaa varten MA:n ohjeiden mukaan. Siirtolaisuusinstituutin silloinen tietopalvelupäällikkö on skannannut kyseisen kartan ja lupaa kysymättä käyttänyt karttaa toisen kirjoittajan kirjoittaman kirjan sisäkansissa.

Hakijan mukaan hänen karttansa tekijänoikeuden vastaisesta käytöstä on huomautettu. Hakija ei ole saanut korvausta kartan käytöstä eikä kartan esittämisen yhteydessä ole mainittu hakijan nimeä. Kirjasta on otettu hakijan käsityksen mukaan huomattava määrä painoksia ja myös tehty muita kieliversioita kartasta.

Hakija on liittänyt lausuntopyyntöönsä useita luonnoksia kyseessä olevasta kartasta sekä kuvia kartasta lopullisessa muodossaan. Lisäksi hakija on sanallisesti kuvannut kartan valmistusprosessia.

VASTINE

Tekijänoikeusneuvosto on varannut Siirtolaisinstituutille mahdollisuuden antaa vastine asiassa. Vastineessaan Siirtolaisinstituutti toteaa, että kyseessä olevaan kirjaan kartta on skannattu yksityishenkilö MA:n Siirtolaisuusinstituutin historiakirjaan tekemästä artikkelista. Kyseisessä artikkelissa ei ole ollut mainintaa kartan tekijästä. Olettamuksena on ollut, että kyse on aikaisemmin kirjallisuudessa olleista muiden tekijöiden tekemistä samanlaisista kveeni-kartoista. Siirtolaisinstituutin nykyinen johtaja tai hänen edeltäjänsä eivät ole saaneet aikaisemmin korvausvaatimuksia karttojen käytöstä.

Lausunnossaan MA on todennut, että "Graafikko [hakija] piirsi pyynnöstäni ja ohjeitteni mukaan tarvittavan kartan, koska vastaavaa ei ollut missään valmiina". Tähän liittyen on vaikea ymmärtää, että kyseessä olisi riittävän persoonallinen ja omaperäinen teos, jos kartta on tehty MA:n pyynnöstä ja ohjeiden mukaan. Siirtolaisinstituutin mukaan nyt kyseessä olevaa karttaa vastaavia ja informatiivisempia karttoja on olemassa ja ne ovat olleet pohjana, kun hakija on karttaa hahmotellut.

Hakija on ilmoittanut, että hänen nimeään ei ole ilmoitettu kartan yhteydessä. MA:n kirjoittamassa Siirtolaisuusinstituutin historia-sarjan artikkelista on puuttunut kartan tekijän nimi. Kartan tekijän nimeä ei ollut MA:n väitöskirjassa vuodelta 1999. Nimen sijasta oli kartan alle painettu teksti "Kartta: Graafinen suunnittelutoimisto Mirjami Hurjami Oy".

Skannattua karttaa on käytetty Siirtolaisuusinstituutissa julkaistun yksityishenkilö TL:n Ruijan suomalaisia kuvaavan kirjan sisäkannessa. Karttaa on myös muokattu. Kartan käyttötarkoitus on eri, samoin sen julkiasu. Hakija on huomauttanut, että kartta on huolimattomasti skannattu, koska takasivun teksti näkyy. Koska kyseessä on nimenomaan sisäkanteen muokattu täyttökuva, on teksti sinne jätetty. Tämä antaa oman lisäsvynsä kartalle. Lisäksi kartan julkiasua on kehitetty taiteelliseen suuntaan.

Hakijan asianajajan kanssa käydyissä keskusteluista on tuotu esille toisen osapuolen näkemys. Korvausvaatimustaan hakija ei ole pyynnöstä huolimatta eritellyt siten, että siinä olisi ollut erikseen korvaus käyttöoikeudesta ja erikseen asianajopalkkiosta.

Siirtolaisinstituutin näkemyksen mukaan kyseessä ei ole omaperäinen teos, koska vastaavia karttoja on toimitettu useiden tekijöiden toimesta. Siirtolaisinstituutin vastineen liitteenä on esi-

merkkejä tällaisista kartoista. Kyseessä ei ole omaperäinen teos, koska kartta on tehty tohtori MA:n pyynnön ja ohjeen mukaan.

Kartta on skannattu Siirtolaisuusinstituutin historiajulkaisussa olleesta MA:n artikkelista vuodelta 2008. Kyseisessä artikkelissa ei ole kartan tekijästä mainintaa. Kartan käyttöön ei ole hakijalla ilmeisesti ollut huomautettavaa, koska aiheesta ei ole tuolloin reklamoitu.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Selittävien piirustusten tekijänoikeussuoja

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännös sisältää esimerkkiluettelon suojattavista teostyypeistä. Tekijänoikeussuojaa saavat esimerkiksi kirjalliset teokset kuten kartat ja muut selittävät piirustukset.

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaiselta teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Luova työ ilmenee tekijän tekemissä valinnoissa työn valmistusprosessin aikana. Riittävän omaperäisten valintojen tuloksena syntyvä työ ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason.

Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen kirjallisella tai taiteellisella tasolla ei ole merkitystä, ei myöskään sen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä. Myös käytännöllinen tuote voi olla teos. Erään teosharkinnassa apuna käytetyn määritelmän mukaan teoskynnys ylittyy, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta.

Tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tekijänoikeudella suojataan teoksen ilmenemismuotoa. Sen sijaan teoksen aihetta, aiheen käsittelyä ohjaavaa metodologiaa, teemaa, ideaa,

periaatetta tai teokseen sisältyviä yksittäisiä tietoja ei suojata sellaisenaan, vaan uudenlaisessa ilmaisumuodossa ne ovat vapaasti käytettävissä. Tekijänoikeussuoja ei siten estä kahta tai useampaa henkilöä esimerkiksi tekemästä piirrosta samasta kohteesta tai hyödyntämästä samaa ideaa.

Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Lopputulosten eroja arvioitaessa on arvioitava myös, missä määrin tekijän on ollut mahdollista tehdä luovia valintoja ja siten tehdä aikaisempiin aikaansaannoksiin verrattuna erilainen lopputulos.

Tekijänoikeuslain esitöiden mukaan selittävää piirustusta suojataan kirjallisena teoksena sen selittävän laadun vuoksi. Tekijänoikeudellisen suojan on oltava sama riippumatta siitä, onko asia ilmaistu kirjallisesti vai kuvallisesti. Selittävien piirrosten on kuitenkin täytettävä tiettyjä vaatimuksia itsenäisyyteen ja omaperäisyyteen liittyen saadakseen tekijänoikeussuojaa. Teoksen selittävyysdellytykseen liittyy laatuvaatimus, jonka mukaan teoksen tulee olla valmistettu jonkinlaista tieteellistä menetelmää käyttäen (Komiteanmietintö 1953:5 s. 47).

Vaikka teoksella ei olisikaan tieteellistä arvoa, "kohoaisi" teos kuitenkin tavallisten piirustusten yläpuolelle, jotka ilman edellä mainittua laatuvaatimustakin saisivat tekijänoikeuslain 1 §:n mukaista suojaa. (Komiteanmietintö 1953:5. Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin, s. 46–47). Toisin sanoen selittävässä piirustuksessa on esitetty jokin sanallisesti vaikeasti ilmaistavissa oleva selitys.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa 1978 II 48 A ja B olivat kumpikin julkaisseet Suomen paikannuskartan. Kartat oli varustettu luettelolla paikannimistä, juoksevasti numeroidulla ympyrän kehällä ja liikuteltavalla, karttaan kiinnitetyllä osoittimella, joita käyttäen paikannimet voitiin löytää kartalta. A:n kartta, jonka julkaiseminen oli aloitettu huomattavasti B:n karttaa aikaisemmin, katsottiin tosin tekijänoikeuslain suojaamaksi kirjalliseksi teokseksi mutta B:n uudempaa karttaa oli pidettävä siihen ver-

rattuna itsenäisenä. Tekijänoikeuden loukkaamisen nojalla ajettu kanne hylättiin. (Ään.)

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että kartan tekemistä ohjaa sidonnaisuus maapohjaan, mikä ei kuitenkaan poista luovuuden mahdollisuutta. Saadakseen teossuojaa kartalta edellytetään itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä tuotteen muotoilussa. Esimerkiksi kuvioden ja värien käytön sekä muiden elementtien yhdistelemisen seurauksena kartan valmistamiseen voi liittyä riittävästi omaperäisyyttä. Kaikki riippuu siitä, miten paljon vapaata mielikuvitusta ja muun laista luomista on käytetty karttaa tehtäessä (Rainer Oesch: ”Karttojen tekijänoikeussuojasta” Defensor Legis 3/2013 s. 393).

Analyysi ja johtopäätökset

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut sille toimitettua materiaalia. Lausuntopyynnön kohteena olevassa kartassa on kuvailtu lähinnä Suomen ja Norjan pohjoisosia alueen rajautuessa Ivaloon, Tromssaan, Hammerfestiin ja Petsamoon. Karttaan on merkitty pääteitä ja paikkojen nimiä.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että kartta voi olla tekijänoikeudella suojattu teos. Kartassa ei suojata itse tietoa eli sitä, mitä aluetta kartta kuvaa, vaan sitä, että tietyt seikat on ilmaistu kuvallisessa muodossa riittävän omaperäisellä, tekijän yksilöllisyyttä osoittavalla tavalla.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että kyseessä oleva kartta kokonaisuutena tai sen yksittäiset elementit eivät ilmennä tekijänsä luovia persoonallisia ratkaisuja siinä määrin, että kukaan muu ei päätyisi samaan lopputulokseen ryhtyessään piirtämään karttaa samasta alueesta. Edellä esitetyin perusteluin tekijänoikeusneuvosto katsoo, etteivät kyseessä oleva kartta ja sen kirjalliset tai piirroselementit ole siinä määrin omaperäisiä, että ne yltaisivät teostasoon.

Näin ollen tekijänoikeuslaki ei estä karttapiirustuksen tai sen yksittäisten elementtien hyödyntämistä esimerkiksi kirjassa. Näin ollen kartan yhteydessä ei ole tarvinnut mainita karttapiirustuksen tekijän nimeä eikä maksaa korvausta kartan tekijälle kartan käyttämisestä.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Marco Grönroos

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Ismo Huhtanen, Tuula Hämäläinen, Martti Kivistö, Pirjo Kontkanen, Mari Lampenius, Kirsi-Marja Okkonen, Jussi Salokangas, Pekka Sipilä, Aku Toivonen ja Riikka Tähtivuori.